

ЕДНОСТРАННА ПРАВНА СДЕЛКА ЛИ Е УПЪЛНОМОЩАВАНЕТО
НА АДВОКАТА ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ПРОЦЕСУАЛНО
ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО?

Радослав Димитров

IS THE LAWYER'S AUTHORIZATION TO REPRESENT A CLIENT
IN LEGAL PROCEEDINGS A UNILATERAL LEGAL ACT?

Radoslav Dimitrov

Abstract: *This article examines authorization as one of the conditions for a lawyer to have representative power in the exercise of justice. The prevailing thesis in the theory of Bulgarian law theory is that the power of attorney is a unilateral legal act. At the same time, Art. 93(2) of the Bulgarian Code of Criminal Procedure gives reason to some scholars to define the authorization of a defender as a contract. In this context, the paper attempts to answer the question of whether the authorization of a lawyer to represent a client in legal proceedings is a unilateral legal act according to Bulgarian law. In addition, some proposals have been made de lege ferenda.*

Keywords: *procedural representation; authorization; power of attorney; right to counsel.*

В модерните правни системи юридическата аргументация формира съдържанието на всеки юридически дискурс. Днес е все по-трудно да си представим правораздавателния процес без участието на адвокат. Правомощията на адвоката да представлява страната в процеса най-често възникват като резултат от упълномощаване. В същото време,

процесуалното представителство, осъществявано от адвокат, само по себе си, притежава особености¹, които го отличават от общото разбиране за представителството в гражданското право. При изследване на въпросите, свързани с представителната власт на адвоката в процеса, винаги следва да имаме предвид целта на този институт², а тя е защита³ на застрашените

¹ Например една от тези особености е невъзможността за упълномощителя да извърши сам действията, за които е учредил представителна власт в случаите на т. нар. задължителна защита.

² Росен Ташев определя правения институт като: „група от правни норми, които регулират обособена област от социалния живот и се намират в единство от определена идея или цел“. Вж. **Ташев, Р.**, Теория за правната система. София: Сиби, 2006, с. 176.

³ В настоящата статия терминът „защита“, осъществявана от адвокат, се използва в по-широк смисъл, а не само в смисъла на защита по наказателни дела. Основание за използване на термина „защита“ в този смисъл дават редица разпоредби вкл. текстът на чл. 56 от Конституцията на Република България – Обн., ДВ, бр. 56 от 13 Юли 1991 г., изм. и доп., в сила от от 13.07.1991 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр.106 от 22 Декември 2023 г.: Всеки гражданин има право на защита, когато са нарушени или

или нарушените права и законни интереси на гражданите.

Българското законодателство допуска възможността адвокатът да бъде упълномощен както писмено, така и устно, като в определени хипотези, се изисква и изрично упълномощаване.⁴ Някои разпоредби, касаещи формата на упълномощаване, поставят редица въпроси, на които правната наука и съдебната практика не дават еднозначен отговор. Всичко това обосновава необходимостта да бъде отделено внимание на упълномощаването на адвоката като правна сделка.

Въпросите за представителството и конкретно за доброволното представителство са разгледани подробно в българската правна доктрина⁵. В съвременната правната теория у нас, редица автори, повечето от които работят в сферата на частноправните отрасли дисциплини, поддържат тезата, че упълномощаването, включително и за осъществяване на процесуално представителство, е едностранна правна сделка⁶. При упълномощаването упълномощителят учредява представителни правомощия (представителна власт) в полза на упълномощения, като при упражняване на тези правомощия правните последици от действията на упълномощения настъпват непосредствено, „направо“ в правната сфера на упълномощителя. Според тези автори упълномощаването се съпътства от друг договор (най-често договор за поръчка – мандат), сключен между упълномощителя и упълномощения, с който двете страни уреждат т.нар. „вътрешни отношения“ помежду си. В случая

става дума за две сделки: упълномощаването, което е едностранна сделка, и съпътстващия договор, който е двустранна сделка.

Конкретно Кристиан Таков приема, че за да възникне представителната власт не е необходимо волеизявление от страна на упълномощения, но в същото време упълномощаването, само по себе си, не може да го задължи да действа от името и за сметка на упълномощителя. Според този автор, това, което задължава упълномощения да действа е този друг съпътстващ договор, уреждащ вътрешните отношения между упълномощител и упълномощен.⁷ Въпреки, че упълномощаването и съпътстващият договор са различни сделки, според автора, няма пречка те да се съдържат в един правен акт – в един договор.

Таков приема, че за да породи действието си, за да възникне представителната власт, е необходимо и достатъчно упълномощаването да достигне до упълномощения, т.е. това е сделка, която се нуждае от „получаване“⁸. Той изрично подчертава, че в случая става дума за „получаване“, а не за „приемане“ на упълномощаването, тъй като противното, според него, би означавало, да се съгласим, че упълномощаването е договор.⁹ Авторът не уточнява дали актът на получаването включва определен волеви момент или се касае за чисто физическо получаване. От момента, в който до упълномощения достигне акта на упълномощаването, за него възниква представителната власт, но не и задължението да действа. Едва когато заяви изрично, че приема да извърши представителни действия или направо

застрашени негови права или законни интереси. В държавните учреждения той може да се явява и със защитник.

⁴ Вж. чл. 34, ал. 2 и 3 от ГПК.

⁵ Вж. **Ганев, В.** Учебник по обща теория на правото. Част втора. София: 7М График, 1992. Фототипно издание на Ганев, В. Учебник по обща теория на правото. Част втора. Второ допълнено издание. София: 194. с. 56 до 112, както и **Таков, Кр.** Доброволно представителство. София: Сиби, 2008.

⁶ В този смисъл вж. **Сталев, Ж.** Българско гражданско процесуално право. София: Сиела, 1994, с. 170, така и **Таков, Кр.** Доброволно представителство. София: Сиби, 2008 г. с. 122 и сл., както и **Вълчев, Д.** Лекции по Обща теория на правото. Част втора. София: Сиела, 2019, с. 202.

⁷ **Вж. Таков, Кр.** Цит. съч., с. 125.

⁸ Идеята за упълномощаването като едностранна правна сделка е водеща в германската правна доктрина, която също приема, че според необходимостта от получаване, едностранните сделки биват такива, които се нуждаят от получаване (прим. отправяне на предизвестие, прекратяване или разваляне на договор, упълномощаване и др.) и такива, които не се нуждаят от получаване (прим. завещание, учредяване на фондация и т.н.).

⁹ **Вж. Таков, Кр.** Цит. съч., с. 124.

извърши такива действия, за упълномощения възникват „задълженията за добросъвестност при осъществяването им и за запазване на интересите на упълномощителя“¹⁰. Според Таков, с предприемане на действията в изпълнение на учредената в негова полза представителна власт, упълномощеният конклюдентно сключва договор за мандат¹¹. В същото време този автор прима, че невъзможността за упражняване на представителната власт е основание за разваляне на съпътстващия договор, докато недействителността или прекратяването на съпътстващия договор само по себе си няма да доведе до недействителност на упълномощаването и на учредената с него представителна власт.¹² В крайна сметка Кристиан Таков приема, че е възможно да е налице валидно упълномощаване и без между страните да има договор, уреждащ вътрешните им отношения.

Други автори, по-скоро тези от областта на теорията на наказателно-процесуалното право, приемат, че упълномощаването на защитник в наказателния процес е договор и обясняват това с особения статут на защитника (който е най-често адвокат) в наказателния процес – като самостоятелна страна със собствени процесуални права и задължения.¹³ Според тези автори упълномощаването на защитник се различава от упълномощаването в гражданското право и в гражданския процес, но те не обясняват нито кое налага, нито по какъв начин процесуалното положение на адвоката в наказателния процес променя характера на упълномощаването като сделка. Следва също да се отбележи, че авторите, които поддържат тезата за договорния характер на

упълномощаването на защитник не посочват какво е конкретното волеизявление, което адвокатът прави при сключването на договора за упълномощаване, а това е съществено и необходимо условие, за да бъде приета тезата им. Екатерина Трендафилова също приема, че упълномощаването на защитник в наказателния процес е договор, но този договор според нея не задължава защитникът да действа като такъв. Това, което поражда задължения за защитника да осъществи възложената му защита, е договорът за поръчка (мандат), като правното отношение по този договор Трендафилова определя като основно, а самото упълномощаване – като функция на това основно, мандатното правно отношение.

В исторически план идеята за упълномощаването като договор не е чужда на българския правен ред и на правната ни доктрина.¹⁴

Съгласно чл. 483 от Закон за задълженията и договорите от 1892 г. (отм.)¹⁵: „Пълномощието е договор, чрез който едно лице се задължава безвъзмездно или за някое възнаграждение да направи нещо за сметка на едно друго лице, което го е натоварило с това“.

За упълномощаване, което произтича от договор можем да говорим в редица случаи, вкл. в съвременното ни търговско право. Пример за такъв вид представителство е прокуратата по Търговския закон.¹⁶ Учредяването на прокура е сложен фактически състав, при който изрично заявеното съгласие на прокуриста е задължително необходимо условие. Съгласно разпоредбата на чл. 21, ал. 1, изр. 2 от ТЗ: упълномощаването на прокуриста (прокуратата) трябва да бъде с нотариално за-

¹⁰ Вж. Таков, Кр. Цит. съч. с. 126.

¹¹ Пак там.

¹² Вж. Таков, Кр. цит. съч. с. 128.

¹³ В този смисъл вж. Павлов, Ст. Наказателен процес на Република България. Обща част. София: Сиби, 1996, с. 235 и сл., както и Трендафилова, Е. Защитникът в наказателния процес на Република България. София: Софи-Р, 1992. с. 60 и сл. В Общата теория на правото Росен Ташев, разглеждайки видовете представителство, говори за „договорното представителство“, като представителство, породено от договор, вж. Ташев, Р. Обща теория на правото – основни правни понятия. София: Сиби, 2010. с. 431.

¹⁴ Вж. Ганев, В., Цит. съч., с. 56

¹⁵ Закон за задълженията и договорите (отм.) – Обн., ДВ, бр. 268 от 1 Януари 1892 г., неколкратно допълван, отменен с § 4, т. 1 от преходните правила на Закона за задълженията и договорите – Обн., ДВ, бр. 275 от 22 ноември 1950 г., в сила от 1 януари 1951 г.).

¹⁶ Търговски закон (ТЗ) – Обн., ДВ, бр. 48 от 18 юни 1991 г., изм. и доп., в сила от 01.07.1991 г. изм. и доп. ДВ. бр.66 от 1 Август 2023 г.

верени подписи. Законодателят неслучайно е използвал множественото число: „подписи“, което, въпреки колебливата съдебна практика, следва да се тълкува в смисъла, че в прокуратурата на нотариално удостоверяване подлежат както подписа на търговеца принципал, така и подписа на прокуриста¹⁷.

По подобен начин стоят нещата и при търговския помощник. Съгласно чл. 30, ал. 1 от ТЗ, „отношенията между търговеца и търговския помощник се уреждат с договор“, а съгласно второто изречение на ал. 2 „Когато търговският помощник работи в общодостъпно място за търговия, той се смята овластен да извършва сделките, които обикновено се извършват там“. Т.е. представителната власт, упълномощаването на търговския пълномощник възниква по силата на сключения по ал. 1 договор между страните. Могат да бъдат посочени и редица други примери, при които представителната власт произтича от договор.

Изследвайки упълномощаването на адвоката като вид сделка, следва да бъде отбелязана и масово утвърдената практика сред адвокатите, техните пълномощни (най-вече тези от т.нар. „адвокатски кочани“ с бланки на договори за правна защита и съдействие и пълномощни на гърба) да съдържат в пълномощното освен подпис на клиента – и подпис на адвоката. За отбелязване е, че пълномощните не съдържат някакво конкретно волеизявление от страна на адвоката, а само неговия подпис. Такива пълномощни се прилагат и приемат масово не само по наказателни, но и по всички други видове дела. От това може да бъде направен достатъчно обоснован извод,

че подписването на пълномощното и от клиента и от адвоката се е превърнало в обичайна практика, в конвенция, която адвокатите спазват по силата на установена за професията традиция¹⁸. От тук възниква въпросът – дали това основание да се твърди, че упълномощаването на защитник в наказателния процес, както и упълномощаването на адвокат изобщо, е договор? Ако отговорът е положителен, както твърдят, някои от авторите, цитирани по-горе, какво е конкретното волеизявление, което адвокатът прави и съответно удостоверява с подписа си?

Как стои въпросът с правната уредба относима към упълномощаването на адвоката в българското законодателство?

Сега действащият Закон за задълженията и договорите¹⁹ (ЗЗД) урежда упълномощаването като едностранна сделка. Решаващ аргумент, за да бъде отхвърлена тезата за договорния характер на упълномощаването се основава на историческото тълкуване, като резултат от съпоставянето на правната уредба на упълномощаването в отменения и в сега действащия ЗЗД. Както вече бе посочено, ЗЗД от 1892 г. изрично е разглеждал упълномощаването като договор. Днес съгласно разпоредбата на чл. 36 от действащия ЗЗД: „Едно лице може да представлява друго по разпоредба на закона или по волята на представлявания“.

Закона за адвокатурата²⁰ не съдържа специални изисквания към писмената форма на адвокатското пълномощно. Изискването е то да бъде подписано от клиента, но не и от адвоката.²¹ ГПК и АПК също не изискват писменото пълномощно за осъществяване на

¹⁷ Огнян Герджиков приема, че при прокуратурата упълномощаването се съдържа в самия договор, сключен между принципала и прокуриста, но няма пречка самото упълномощаване да стане и с отделен акт, в този смисъл вж. **Герджиков, О.** Коментар на Търговския закон. Книга първа чл. 1–112. София: Алиена Дочев – 55, 1991, с. 107 и сл.

¹⁸ За нормативната сила на фактическото вж. **Сталев, Ж.** Нормативната сила на фактическото. София: Сиела, 2022, с. 45 и сл.

¹⁹ Закон за задълженията и договорите – Попр., ДВ, бр. 2 от 5 Декември 1950 г., Обн. ДВ, бр. 275 от 22 ноември 1950 г., изм. и доп., посл. изм. ДВ, бр. 35 от 27 Април 2021 г.

²⁰ Закон за адвокатурата (ЗАДв) – Обн. ДВ, бр. 55 от 25 юни 2004 г., изм. и доп., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 17 от 26 февруари 2021 г.

²¹ Вж. ЗАДв: чл. 25. (1) (Доп. – ДВ, бр. 97 от 2012 г.) Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз представлява своя клиент въз основа на писмено пълномощно.

(2) Упълномощаването пред съд може да бъде извършено и устно в съдебното заседание. В този случай упълномощаването се вписва в протокола от съдебното заседание.

(4) (Доп. – ДВ, бр. 97 от 2012 г.) Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз има право да преупълномощава друг адвокат с правата по първоначалното пълномощно със съгласието на клиента.

процесуално представителство да бъде подписано от адвоката.²²

По по-различен начин стоят нещата в наказателно-процесуалното ни право. Съгласно разпоредбата на чл. 93, ал. 2 от Наказателно-процесуалния кодекс²³: „Пълномощното за защита в наказателния процес се изготвя в писмена форма и се подписва и от обвиняемия и от защитника“ (който най-често е адвокат, бел. автора), а съгласно ал. 3 на чл. 100 от НПК: разпоредбата на чл. 93 от същия закон се прилага съответно и за повереника.

Всичко казано до тук поставя въпроси, които имат не само и не толкова теоретично, но и важно практическо значение.

Ако приемем господстващата у нас теза, че упълномощаването е едностранна сделка, то актът на упълномощаването, сам по себе си, не може да създаде задължения за адвоката. От друга страна, сега действащият ЗЗД свързва представителната власт с редица забрани и задължения за упълномощения – например: забраната да действа извън рамките на учредената представителна власт (по аргумент от чл. 39 от ЗЗД), забраната да договаря сам със себе си без изричното съгласие на упълномощителя (чл. 38, ал. 1 от ЗЗД), забраната да се споразумява с лицата, с които договаря, във вреда на представлявания (по аргумент от чл. 40 от ЗЗД), общото задължение за добросъвестност поради създадената

обвързаност, което е принцип в облигационното право. Трябва да подчертаем, че в случая става дума за забрани и задължения на представителя, на упълномощения, произтичащи от института на представителството, а не за такива на довереника (мандатаря) по договора за поръчка (съпътстващия договор). Резонният въпрос тогава е: от кой момент възникват тези забрани и задължения? Общият принцип в частното право е, че никой не може да бъде задължен против собствената си волята, но също така е вярно, че права и задължения в частноправните отношения могат да възникнат не само от договор, но и от осъществяването на редица други юридически факти включително от едностранни волеизявления. При упълномощаването забраните, задълженията и отговорностите, дори да не са включени в акта на упълномощаване, произтичат от правните норми, които уреждат института на представителството и те възникват за упълномощения от момента, в като той приеме да упражни, учредената в негова полза представителна власт.²⁴

Тук следва да бъде отворена скоба, за да бъде обяснено и следното: субективните права, като признати от правния ред възможности за поведение, не могат да бъдат упражнявани произволно. Упражняването им винаги е ограничено от задължения и забрани²⁵, чиято цел е да не бъдат накърнени правата и законните

(5) (Доп. – ДВ, бр. 97 от 2012 г.) Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз има право да заверява реписи от даденото му пълномощно.

²² Съгласно разпоредбата на чл. 33 от ГПК: Пълномощниците се легитимират с пълномощно, подписано от страната или от нейния представител. В пълномощното се посочват трите имена, точният адрес и телефонът на пълномощника. Упълномощаването може да се направи и устно пред съда, като се отразява в протокола от съдебното заседание. Правната норма, съдържаща се в разпоредбата на чл. 33 от ГПК е приложима и в административния процес на основание чл. 17, ал. 3, чл. 18, ал. 1 и чл. 144 от АПК.

²³ Наказателно-процесуален кодекс (НПК) – Обн. ДВ, бр. 86 от 28 Октомври 2005г., изм. и доп., в сила от 29.04.2006 г., посл. изм. и доп. ДВ, бр. 86 от 13 Октомври 2023 г.

²⁴ Изискването за „приемане“ не променя характера на сделката като едностранна, вкл. при упълномощаването. Тук би могло да бъде направена аналогия със завещанието, което и правната теория и съдебната практика безспорно приемат, че е едностранна правна сделка. Съгласно чл. 17, ал. 1 от Закона за наследството – Обн., ДВ, бр. 22 от 29 януари 1949 г., изм. и доп. в сила от 30.04.1949 г., посл. изм., ДВ, бр. 47 от 23 юни 2009 г.: „Завещателните разпореждания могат да бъдат направени под условие или тежест“. Освен това за наследника по завещание, респ. за заветника, след приемането му възникват и редица други задължения. Т.е. от завещанието освен права, могат да възникват и задължения. В този смисъл и при завещанието е необходимо волеизявление, изрично или конклюдентно, от страна на наследника по завещание, респ. на заветника, ча приема или не наследството, респ. завещания имот.

²⁵ Росен Ташев определя субективните права като валидни в рамките на един правен ред индивидуални правила за поведение. Вж. в този смисъл вж. **Ташев, Р.** Цит. съч., с. 286. Например съгласно чл.

интереси на другите правни субекти, освен това субективните права могат да бъдат упражнявани не само в собствен, но и в чужд интерес. При упълномощаването за осъществяване на процесуално представителство забраната представителните правомощия да се упражняват във вреда на упълномощителя и задължението да се действа в негова полза произтичат от самото естество, от целта на института на процесуалното представителството.

В този смисъл, когато изрично приеме да извърши представителни действия или направо извърши такива действия в изпълнение на вече учредената в негова полза представителна власт, за упълномощения възникват правата и задълженията, които формират съдържанието на представителното правно отношение. Това не са права и задължения по договор за поръчка (мандат), тъй като е възможно да имаме валидно упълномощаване и представително правоотношение и без между страните да има сключен такъв договор. По аналогията с наследяването и конкретно със завещанието и тук можем да говорим за две възможни линии на разсъждение, относно възникването на представителното правно отношение.²⁶ При първата линия на разсъждение ще приемем, че представителното правоотношение възниква от момента на получаване на акта на упълномощаване и за да не възникнат произтичащи от него задълженията за упълномощения, той трябва изрично да заяви, че не приема да осъществи представителните правомощия. При втората линия на разсъждение ще приемем, че представителното правоотношение ще възникне само ако упълномощеният изрично или конклюдентно заяви, че приема да осъществи представителството. Когато говорим за упълномощаването на адвокат следва да

бъде подкрепена втората линия на разсъждение – представителното правно отношение ще възникне само ако адвокатът приеме упълномощаването. Аргумент в подкрепа на подобна теза би могъл да бъде следният пример: не е трудно да си представим хипотеза, при която едно лице, страна по дело, иска да елиминира възможността определени адвокати да защитават противната страна. Ако приемем първата линия на разсъждение, за това недобросъвестно лице би било достатъчно да изпрати на избраните от него адвокати пълномощни, с които ги упълномощава да го представляват по делото. Приемайки, че с чисто физическото получаване на пълномощните възниква и представително правоотношение, би означавало това автоматично да постави тези адвокати в конфликт на интереси с другата страна по делото, ако тя е решила да упълномощи някой от тях. Ето защо при упълномощаването на адвокат представителното правоотношение не възниква от момента на получаване на пълномощното.

На следващо място следва да бъде разгледан и договорът, който сключват адвокатът и неговият клиент. Както вече бе посочено и по-горе, правната доктрина у нас безспорно приема, че договорът, уреждащ вътрешните отношения между упълномощител и упълномощен, и самият акт на упълномощаването са две различни правни сделки.

Всъщност договорът, с който клиентът възлага защитата на своите права и законни интереси на адвоката в правната теория, обичайно, се определя като договор за поръчка (мандат)²⁷, но в практиката този договор се е наложил с името „договор за правна защита и съдействие“. Разпоредбата на чл. 36 на ЗАДВ²⁸, оставя впечатлението, че предметът на този договор е да бъде определено възнагражде-

50 от Закона за собствеността – Обн., ДВ, бр. 92 от 16 Ноември 1951 г., изм. и доп. посл. изм., ДВ, бр. 18 от 4 Март 2022 г.: собственикът на недвижим имот, упражнявайки правото си на собственост, не може да извършва такива действия в своя имот, с които се създават пречки за използването на съседния имот по-големи от обикновените; също така собственикът на лек автомобил когато го управлява, упражнявайки правото си на собственост, е длъжен да спазва правните норми, регулиращи движението по пътищата и т.н.

²⁶ Относно двете основни системи за придобиване на наследство вж. **Петров, В.**, Наследяване на задължения и отговорност за завет. София: Сиела, 2020, с. 75 и сл.

²⁷ Договор по чл. 280 и сл. от ЗЗД.

²⁸ Вж. ЗАДВ: чл. 36. (1) (Доп. – ДВ, бр. 97 от 2012 г.) Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз има право на възнаграждение за своя труд.

нието на адвоката. Това впечатление се засилва от факта, че в бланките с договорите, които използват адвокатите, обикновено възложена работа е формулирана по най-общ и твърде лаконичен начин, а конкретно е определено договореното между страните възнаграждение и начина на плащането му. Изключително рядко в тези договори се включват други клаузи, касаещи права и задължения на страните. На следващо място, според разпоредбата на чл. 44 от ЗАДв, адвокатът е длъжен да води възложеното му дело, по което осъществява правна помощ по реда на Закона за правната помощ²⁹, със същата грижа, както ако е бил упълномощен от клиента. Законодателят използва терминът „упълномощен“, а не „ключил договор с клиента“.

Договорът за правна защита и съдействие е самостоятелен вид ненаименован договор. Предвид разнообразния характер на дейността на адвоката не винаги договорът за правна защита и съдействие има характера на договор за поръчка. В този смисъл, не е случаен фактът, че в ЗАДв липсва препращане към ЗЗД. Предметът на договора за правна защита и съдействие е възможно да бъде свързан с участието на адвоката в една правна процедура (юридически процес – административни производства, охранителни, искиви, наказателни производства и т.н.) като в този случай упълномощаването би било необходимост. Но предмет на договора между клиента и адвоката може да се изразява и в: запознаване с дело, устни и писмени съвети, изготвяне на искиви молби, отговори, заявления, защиты, жалби, на съдебни спогодби и т.н., без да се стига до

процесуално представителство. Никак не са редки случаите, при които страните се съгласяват адвокатът да се запознае с делото и да консултира клиента в хода на процеса, но да не осъществи процесуално представителство.

Както вече бе посочено, възможна е и обратната хипотеза, при която да имаме валидно упълномощаване и без да има договор, сключен между страните³⁰.

От казаното до тук могат да бъдат направени следните изводи: Едностранните правни сделки са едностранни волеизявления, с които се поражда, изменят или прекратяват права и задължения, това са волеизявления, които създават индивидуални правила за поведение.³¹ Представителната власт при упълномощаването е винаги следствие (резултат) от направено в този смисъл волеизявление от страна на упълномощителя. За да възникне представително правоотношение и произтичащите от института на представителството права и задължения за упълномощител и упълномощен, е необходимо упълномощеният да заяви, че приема да упражни учредените в негова полза представителни правомощия³². Едва тогава би възникнала обвързаност между упълномощител и упълномощен, а в конкретния случай при упълномощаването на адвокат – едва тогава биха възникнали задълженията, забраните и отговорностите за адвоката, предвидени в ЗЗД, ЗАДв, Етичния кодекс на адвоката³³, а също и правата и задълженията на адвоката, предвидени процесуалните закони.

Тези две волеизявления: волеизявлението за упълномощаване и волеизявлението за приемане на упълномощаването могат да

(2) (Доп. – ДВ, бр. 97 от 2012 г.) Размерът на възнаграждението се определя в договор между адвоката или адвоката от Европейския съюз и клиента. Този размер трябва да бъде справедлив и обоснован и не може да бъде по-нисък от предвидения в наредба на Висшия адвокатски съвет размер за съответния вид работа.

²⁹ Закон за правната помощ – Обн., ДВ, бр. 79 от 4 Октомври 2005 г., изм. и доп., в сила 01.01.2006 г., посл. изм., ДВ, бр. 84 от 6 Октомври 2023 г.

³⁰ Такава хипотеза е предвидена и в разпоредбата на чл. 36, ал. 3 от ЗАДв.: (Доп. – ДВ, бр. 97 от 2012 г.): При липса на договор, по искане на адвоката, адвоката от Европейския съюз или клиента адвокатският съвет определя възнаграждение съгласно наредбата на Висшия адвокатски съвет.

³¹ Дниел Вълчев определя едностранните правни сделки като едностранни волеизявления, установяващи индивидуални правни норми – вж. **Вълчев, Д.** Цит. съч. с. 33.

³² В бележка 27 вече беше направена аналогия със завещанието, при което използвания от законодателя термин „приемане“, не променя неговия характер като едностранна сделка.

³³ Етичния кодекс на адвоката (ЕКА) (Приет с Решение № 324 от 08.07.2005 г. на Висшия адвокатски съвет обн., ДВ, бр. 60 от 22 Юли 2005 г., изм. и доп.)

бъдат инкорпорирани в един акт – в договор, но могат да се съдържат и в различни актове. Когато, във връзка с необходимостта от упълномощаване, между страните има сключен договор, в който договор адвокатът е изразил съгласието си да бъде упълномощен за определено производство, няма нужда той отново да го заявява в акта на упълномощаване. Ако между упълномощител и упълномощен няма сключен договор, уреждащ вътрешните отношения помежду им, за да възникнат задължения за упълномощения адвокат, той трябва да приеме да упражни, дадените му представителни правомощия. Приемането може да бъде направено както изрично - с подпис върху пълномощното или с друго писмено волеизявление, така и с конклюдентни действия, показващи по несъмнен начин намерението на упълномощения да реализира, учредената в негова полза представителна власт, респ. възложената му защита. Волеизявлението за приемане на упълномощаването е самостоятелен юридически акт извън упълномощаването, който не променя характера на упълномощаването като едностранна сделка. Когато упълномощаването не е резултат от сключен договор между упълномощител и упълномощен, вътрешните им отношения ще бъдат уредени от правните норми уреждащи института на процесуалното представителство в ЗЗД, ЗАдв, ЕКА, процесуалните закони и т.н.

При упълномощаването на адвокат следва да бъдат направено разграничение между два вида задължения на упълномощения: задължението да действа и задълженията за начина, по който трябва да действа.

Задължението за адвоката да действа възниква от волеизявлението, с което той приема да упражни, учредената в негова полза представителна власт.

Задълженията за начина, по който адвокатът трябва да действа се определят от спецификата на процесуалното представителство като правен институт, чиято основна цел е защита на правата и законните интереси на клиента. Правата и задълженията на адвоката във връзка с начина на осъществяване на пред-

ставителството могат да бъдат определени с договор, а ако такъв липсва – те се определят от правните норми, уреждащи института на процесуалното представителство и той (адвокатът) е обвързан от тях дори между него и клиента да няма сключен договор за правна защита и съдействие. Съгласно чл. 2, ал. 2 от ЗАдв: „При упражняването на адвокатската професия адвокатът или адвокатът от Европейския съюз се ръководи от законните интереси на клиента, които е длъжен да защитава по най-добрия начин със законни средства“, а нормата, съдържаща се в разпоредбата на чл. 4 от ЕКА задължава адвоката при упражняване на професията във всичките си действия да се ръководи от интересите на своя клиент, като спазва закона и правилата за професионално поведение, както и да поставя интересите на клиента над своите и тези на своите близки и колеги. С договор между страните, те могат да уговорят и допълнителни права и задължения помежду си. В този смисъл следва да бъде споделено становището на Кристиан Таков³⁴, че ако между страните има сключен договор, при нарушаването му, отговорността на упълномощения адвокат ще бъде договорна, а при липсата на договор – деликтна. В разпоредбата на чл. 51 ЗАдв³⁵ е предвидил специално основание за дирене на имуществена отговорност от адвоката. Отделно съгласно Глава тринадесета от ЗАдв, озаглавена „Дисциплинарна отговорност“ за неизпълнение на задълженията си адвокатът носи и дисциплинарна отговорност.

За органа, пред който се развива съответното производство, значение имат упълномощаването и неговото приемане, респ. неговото оттегляне. Въз основа на упълномощаването, правораздавателният орган конституира адвоката като процесуален представител на страната и му дава възможност да участва в процеса. Въз основа на упълномощаването органът следи за упражняване на правото на защита на страната в процеса.

Във връзка с изискването на чл. 93, ал. 2 от НПК (пълномощното да бъде подписано и от обвиняемия и от защитника), следва да бъде

³⁴ Вж. Таков, Кр. Цит. съч. с. 281.

³⁵ Чл. 51. (Доп. – ДВ, бр. 97 от 2012 г.) За всяко виновно неизпълнение на задълженията си по този закон, по Етичния кодекс на адвоката и наредбите на Висшия адвокатски съвет, адвокатът или адвокатът от Европейския съюз отговаря за причинените на клиента вреди.

даден отговор на въпроса: дали предвидената в закона форма е форма за действителност на упълномощаването? Казаното по-горе обосновава извода, че в хипотезата на чл. 93, ал. 2 от НПК с подписа си адвокатът удостоверява, че приема да упражни, учредената в негова полза представителна власт. Ако с поведението си адвокатът е демонстрирал по несъмнен начин, че приема упълномощаването, че ще упражни учредената в негова полза представителна власт, вкл. като го е заявил устно или писмено пред органите, пред които се развива производството, формалното полагане на подпис от негова страна върху пълномощното не би следвало да е задължително необходимо. В този смисъл формата по чл. 93, ал. 2 от НПК не би следвало да се разглежда като форма за действителност на упълномощаването, още повече, че нормата, съдържаща се в разпоредбата на ал. 4 на чл. 93 от НПК предвижда изключение от изискването за писмена форма. Противното би означавало неоправдан формализъм, който би могъл да доведе до нарушаване правото на защита на страната в процеса. В резултат на развитите разсъждения и аргументи могат да бъдат направени следните предложения *de lege ferenda*:

1) В ЗАдв. в чл. 25:

– в ал. 1 към съществуващия текст да бъдат добавени две изречения със следното съдържание: Адвокатът удостоверява с подписа си върху пълномощното, че приема да осъществи процесуално представителство на своя клиент. Не е необходим подпис на адвокатата, когато той е предприел действия, които сочат по несъмнен начин, че е приел да осъществи процесуалното представителство на своя клиент“.

– в ал. 2 в изречение първо, след думите „в съдебното заседание“, да бъдат добавени „в присъствието на адвокатата“.

2) В НПК в чл. 93:

– в ал. 2 към съществуващия текст да бъдат добавени две изречения със следното съдържание: „Защитникът удостоверява с подписа си върху пълномощното, че приема да осъществи защита на обвиняемия. Не е необходим подпис на защитника върху пълномощното, когато същият е предприел действия, които сочат по несъмнен начин, че е приел да осъществи защитата на обвиняемия“.

– в ал. 4 в изречение първо, след думите „в съдебното заседание“, да бъдат добавени „в присъствието на адвокатата“.

Трудно може да бъде споделена и тезата, че упълномощаването на адвокатата като защитник в наказателния процес е по-различно от упълномощаването за осъществяване на процесуалното представителство в друго качество и в другите видове процеси. На първо място, казаното по-горе за упълномощаването на адвокатата важи изцяло, както когато той участва като защитник и повереник в наказателния процес, така и когато защитава правата и законните интереси на гражданите в производствата по граждански, административни, административнонаказателни дела. Няма основание и не бива да се подценява ролята на адвокатата да защитава правата и законните интереси на своите клиенти и в производства различни от наказателните.

В заключение, следва да подчертаем, че правото на юридическа защита е основно право, с конституционен статут и закрила, поради което следва да бъде гарантирано от правния ред като цяло. От възможността за пълноценното му реализиране зависи до колко ще бъдат защитени другите права и законни интереси на гражданите. Когато правото на защита се упражнява със съдействието на адвокат, за лицето, нуждаещо се от защита, не е без значение, от кой момент ще възникнат правомощията на упълномощения от него адвокат, от кой момент ще възникнат правата и задълженията за адвокатата да осъществи възложената му защита. Неопределеността на този момент не е в интерес нито на нуждаещият се от защита, нито на адвокатата. Не е в интерес и на правосъдието. За да се преодолее тази неопределеност е необходимо адвокатът своевременно, достатъчно ясно и категорично да заяви дали приема да упражни, учредените в негова полза представителни правомощия във връзка с възложената му процесуална защита.

БИБЛИОГРАФИЯ // REFERENCES

- [1] Вълчев, Д. Лекции по Обща теория на правото. Част втора. София: Сиела, 2019. // Vulchev, D. Lektsii po Obshta teoria na pravoto. Chast vtora. Sofia: Siela, 2019

[2] Ганев, В. Учебник по обща теория на правото. Част втора. София: 7М График, 1992. Фототипно издание на Ганев, В. Учебник по обща теория на правото. Част втора. Второ допълнено издание. София: 1944. // Ganev, V. Uchebnik po obshhta teoria na pravoto. Chast vtora. Sofia: 7M Grafik, 1992. Fototipno izdanie na Ganev, V. Uchebnik po obshhta teoria na pravoto. Chast vtora. Vtoro dopulneno izdanie. Sofia: 1944.

[3] Герджиков, О. Коментар на Търговския закон. Книга първа чл. 1-112. София: Алиена Дочев – 55, 1991. // Gerdzhikov, O. Komentar na Turgovskia zakon. Kniga purva chl. 1-112. Sofia: Aliena Dochev – 55, 1991.

[4] Павлов, Ст. Наказателен процес на Република България. Обща част. София: Сиби, 1996. // Pavlov, St. Nakazatelen protses na Republika Bulgaria. Obshta chast. Sofia: Sibi, 1996.

[5] Петров, В., Наследяване на задължения и отговорност за завет. София: Сиела, 2020. // Petrov, V., Nasledyavane na zadalzhenia i otgovornost za zavet. Sofia: Siela, 2020.

[6] Сталев, Ж. Българско гражданско процесуално право. София: Сиела, 1994. // Stalev, Zh. Bulgarsko grazhdansko protsesualno право. Sofia: Siela, 1994.

[7] Сталев, Ж. Нормативната сила на фактическото. София: Сиела, 2022. // Stalev, Zh. Normativnata sila na fakticheskoto. Sofia: Siela, 2022.

[8] Таков, Кр. Доброволно представителство. София: Сиби, 2008. // Takov, Kr. Dobrovolno predstavitelstvo. Sofia: Sibi, 2008.

[9] Ташев, Р. Обща теория на правото – основни правни понятия. София: Сиби, 2010. // Tashiev, R. Obshta teoria na pravoto – osnovni pravni ponyatia. Sofia: Sibi, 2010.

[10] Ташев, Р., Теория за правната система. София: Сиби, 2006, с. 176. // Tashev, R. Teoria za pravnata sistema. Sofia: Sibi, 2006.

[11] Трендафилова, Е. Защитникът в наказателния процес на Република България. София: Софи-Р, 1992. // Trendafilova, E. Zashitnikat v nakazatelnia protses na Republika Balaria. Sofia: Sofi-R, 1992.